

בין המצרים בהלכה ובהשקפה

הרב ד"ר אהרן אדלר

1. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מג עמוד ב
אלא אמר רב אשי: שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה, ושאני אבילות דרבי מאבילות דיחיד.

2. איכה רבה (וילנא) פרשה א
כל רודפיה השיגוה בין המצרים ביומין דעקא, משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב...

3. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ד הלכה ה
בין כמ"ד בתשעה לחדש בין כמ"ד ב"ז מה ביניהון. כ"א יום מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב בהמ"ק. א"ר אבונה סימנא [ירמי' א יא] מקל שקד אני רואה מה הלז הזה משהוא מוציא את ניצו ועד שהוא גומר את פירותיו כ"א יום כך מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב הבית כ"א יום. מ"ד בט' לחדש בא' באב חרב הבית מ"ד ב"ז בט"ב חרב הבית.

4. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יג הלכה יט
נהגו העם להיות מפטירין קודם תשעה באב בשלש שבתות בדברי תוכחות, שבת ראשונה מפטירין בדברי ירמיהו, שנייה חזון ישעיהו, שלישית איכה היתה לזונה, וכן שבת שאחר תשעה באב מפטירין נחמו נחמו עמי, ומנהג פשוט בעירנו להיות מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה, ושבת שבין ראש השנה ויום הכפורים מפטירין שובה ישראל.

5. כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יג הלכה יט
נהגו העם וכו'. כתוב במרדכי פרק בני העיר שנהגו ע"פ פסיקתא לאפטורי תלתא דפורענותא ושבע דנחמתא ותרתי דתיובתא

6. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קסח
אם רשאים לעשות נישואין באור ל"ז בתמוז.

נשאלתי מידידי הגאון ר' מנחם פאלאק זצ"ל בשנת תש"י שחל שבעה עשר בתמוז ביום א' אם יש לעשות נישואין בליל מוצאי ש"ק אור ל"ז בתמוז. והשבתי שלצורך יש להתיר. דלכאורה תלוי זה במחלוקת הראשונים אם התענית מתחיל בלילה ואומרים עננו באור התענית דלבעל המאור תענית דף י"א שאין אומרים משום שהתענית מתחיל מבקר, גם דיני בין המצרים אין מתחילין אלא מהבקר.

ויש לע"ד ראייה גדולה לדבריו מריש פסחים דאמר ראב"י לדידי אשכחנא דקא פלגי רבנן בין יממא לליליא גבי תענית צבור, אלמא דהלילה לא נחשב מהתענית כלל דאם הוא מהתענית רק שאיסור האכילה מתחיל מהבקר לא הוי זה פלגותא בין יממא לליליא אלא דדיני היום הוא רק להתענות ביום ולא בלילה והיה זה כהרבה דינים בכל יום טוב שיש שאינם אלא ביום ומ"מ נחשב גם הלילה בשם היום וכן באיסור אכילה דהוא רק ביום לא היה זה נחשב פלגותא מהלילה ולכן משמע כבעה"מ שהלילה לא נחשב כלל מהתענית. אבל ודאי אין בידינו להכריע בין הראשונים בשביל קושיא, מכל מקום לענין זה שמדינא לא היה לן לאסור כלל אלא שהוא מנהג בעלמא משום אבלות דרבים ולא מסמנא מלתא אפשר גם הרי"ף ורש"י ורמב"ן הסוברים דהתענית מתחיל מבערב יודו שלענין זה הוא רק מהזמן שניכר שמתאבלין שהוא מהבקר שמתחילין להתענות. וגם לבד זה במנהג יש לילך אחר המיקל ולכן יש להתיר לצורך ובאופן זה שחל י"ז בתמוז ביום א' שהוא דבר שאינו מצוי לא שייך לחקור איך נהגו דבדבר שלא מצוי לא שייך מנהג ולכן יש להקל.

אבל ב"ז בתמוז שחל בש"ק ונדחה ליום א' פשוט לע"ד שיש לאסור משום דדיני בין המצרים חלו עוד בשבת דיש מהם שנוהגין גם בשבת. משה פיינשטיין.

7. משנה מסכת תענית פרק ד
משנה ו

חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר משנכנס אב ממעטין בשמחה:

משנה ז

שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת
ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן שמעון בן גמליאל
אומר ישנה רבי יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים:

8. תלמוד בבלי מסכת תענית דף ל עמוד א

תנו רבנן: כל מצות הנהגות באבל ונהגות בתשעה באב: אסור באכילה ובשתיה, ובסיכה ובנעילת
הסנדל, ובתשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה בתלמוד
ובמדרש ובהלכות ובאגדות. אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל
לשנות, וקורא בקינות, באיוב ובדברים הרעים שבירמיה. ותינוקות של בית רבן בטלין, משום
שנאמר +תהלים י"ט+ פקודי ה' ישרים משמחי לב. רבי יהודה אומר: אף אינו קורא במקום שאינו
רגיל לקרות, ואינו שונה במקום שאינו רגיל לשנות, אבל קורא הוא באיוב ובקינות ובדברים
הרעים שבירמיהו, ותינוקות של בית רבן בטלים בו, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב.

9. רמב"ם הלכות תעניות פרק ה

הלכה ו

משיכנס אב ממעטין בשמחה, ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס וללבוש
כלי מגוהץ אפילו כלי פשתן עד שיעבור התענית, ואפילו לכבס ולהניח לאחר התענית אסור,
וכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו ולא יכנסו למרחץ עד שיעבור התענית, ויש מקומות
שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית.

10. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקנא, סעיף ב

מ"ח עד התענית... ואין נושאים נשים ואין עושין סעודת אירוסין, אבל ליארס בלא סעודה מותר,
ואפילו בט' באב עצמו מותר ליארס, שלא יקדמנו אחר. הגה: ונוהגין להחמיר שאין נושאים
מ"ז בתמוז ואילך, עד אחר ט' באב (מנהגים).

11. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקנא, סעיף ד

[הגה]: אבל תספורת נהגים [יח] להחמיר (מא) מ"ז בתמוז (מנהגים).

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנא

סעיף ח

[הגה]: נשי דנהיגי דלא למשתי (פירוש לסדר ולערוך החוטין שהולכין לארכו של בגד והוא מלשון
או בשתי או בערב) עמרא מדעייל אב, מנהגא. (ונוהגין שלא לקדש החדש עד אחר ט' באב)
(מהר"ל ודעת עצמו).

סעיף ט

[הגה]: יש נוהגים כו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו; ומותר בחומץ של יין; (אגודה
ומהר"ל) ויש שמוסיפין מראש חודש עד התענית, ויש שמוסיפין מ"ז בתמוז

13. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק א הלכה ו

א"ר זעירא נשייא דנהגן דלא למישתייא [חמרא ודלא למיכל בשרא] מן דאב עליל מנהג שבו פסקה
אבן שתייה מ"ט [תהילים יא ג] כי השתות יהרסון.

14. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת פקודי סימן ג

ד"א כתיב ה' בחכמה יסד ארץ וגו' (משלי ג) ואומר ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה (שמות לא),
ללמדך שהמשכן שקול כנגד כל העולם וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן כיצד כשברא הקדוש
ברוך הוא את עולמו כילוד אשה בראו, מה ילוד אשה מתחיל בטבורו ומותח לכאן ולכאן לארבעה
צדדין כך התחיל הקדוש ברוך הוא לבראות את עולמו מאבן שתיה תחלה וממנה הושתת העולם,
ולמה נקרא שמה אבן שתיה, מפני שממנה התחיל הקדוש ברוך הוא לבראות את עולמו, וברא בית
המקדש למעלה שנאמר (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה', אל תקרא מכון אלא מכון לשבתך
כנגד כסא הכבוד